

## KATONÁSDI AZ ISKOLÁBAN.

Írta: DR. EDELMANN MENYHÉRT, Nagyvárad.

Mintegy hat év előtt egy temesmegyei községben voltam először szemtanúja kis iskolás gyermekek, elemi iskolai tanulók katonai gyakorlatainak.

Pergett a dob, harsogott a vezényszó s a kis pötytőm katonák, az ábécének s a beszéd- és értelemgyakorlatnak vitézei, vállukon fából faragott, részben kiselejtezett igazi katonapuskával, feszes lábszárakkal, kifeszített mellel végeztek a különféle katonai gyakorlatokat. A vezető tanítónak büszkeségtől sugárzott a szeme, a nézők nem kevésbé büszkén szemlélték a katonai életből átlátszó dresszurának ez eredményét s nem egy soron kívül maradt beteges gyermek sóvár tekintete árulta el a fájdalmat, amelyet kirekesztése okozott s az, hogy ő nem utánozhatta büszke önérettel s harcias kedvvel, amit a nagy katonák parancsszóra, néha a puskatus biztatására végeztek.

Reám a furcsa játék különös benyomást tett, éppen nem büszkeség és bámulat volt, amit éreztem, ami bennem támadt} a látványt még kedvesnek sem találtam, hanem inkább groteszknak, komikusnak. Már akkor azt kérdeztem magamtól: minek mindez?

Azóta ez a kép újra, meg újra kísértett.

Városunk egy középiskolájában, a gimnáziumban is meghonosították a katonai gyakorlatokat s nem a tornatanító az, aki a tanulókat betanítja, hanem valóságos, hivatásos katona, katonatiszt.

Az iskolában, amelynek egyetlen célja az ismeretek, a tudás közvetítése, gépiesen végzendő katonai gyakorlatokkal foglalkoztatják a jövő nemzedéket oly egyének, akik egyáltalában nem hívatottak az iskolás gyermekek oktatására és nevelésére. Jól tudom, hálátlan feladat ez ellen szót emelni s könnyen gyanúba keveredhetik, aki kifogást tesz ellene, amikor a közoktatásügyi, honvédelmi,\* sőt a belügyi minisztérium is, szokatlanul lendületes s éppen nem szürke hivatalos iratokban rendelik el, hogy az iskola fiókkaszárnyává váljék. Még talán a hazafiatlanság bélyegét is homlokára sütik a vakmerőnek, aki kifogásolni valót talál abban, hogy már a gyermekkor ártatlan játékait katonai fegyelem korlátozza.

\* E cikk megírása után került nyilvánosságra Hazai Samu honvédelmi miniszternek az az örvendetes nyilatkozata, hogy az iskolai katonásdít élesen helyteleníti. A cikk aktualitásán az a nyilatkozat azonban sajnos nem változtat, mert a honvédelmi miniszterrel szemben a közös hadügyminiszter pártolja az intézményt. Szerk.

De ha elítéltetés lesz is tisztem étté, gondolkodásom abban megnyugodni nem tud, hogy bármily megokolással s bárminek az örve alatt a katonai szellemet az iskolákba becsempészik s valósággal fellázdát minden jó érzésem, amidőn rövid idő előtt egy iskolaszéki tanácskozásban egy oly beadvány került tárgyalásra, amelyben a polgári iskolában meghonosítandó céllövészetről volt szó.

Most még csak a kisdédóvók növendékei vannak hátra, hogy betetőzzék, amit a haladás szelleme ellen vétének, amely harcias erények helyett békés polgári erények kifejlesztését kívánja, a fegyverforgatás s a vele társuló öldöklés gondolatával megbarátkozni nem tud, még ha nem is emberölésről, hanem galamblovészetről van szó s irtózik a háború rémétől, amely még a huszadik században is kísért.

S végeredményében a katonásdi ide vezet, az ártatlannak látszó játék a katonai szellem kifejlesztőjévé lesz. Őszintén bevallom, hogy ép ez okokból még az iskolai egyenruha és sapka is ellenszenves előttem. Nem mintha nem tudnám méltányolni annak az értékét, ha egy iskola növendékei közt bizonyos testületi szellem fejlődik ki, csupán azt kárhoztatom, hogy még e külsőségekkel, ez uniformissal is oly érzéseket s oly gondolatokat ébresztenek a gyermekekben, az ifjúságban, amelyek éppen nem egyeztethetők össze a békés iskolai munka céljaival, nem is szólva a felébresztett hiúságnak torz érzéséről s arról, hogy egyes szegény, anyagiakban szűkölködő szülők gyermekeinek lelkében fájdalmas érzést kelt, ha e külső díszhez nem juthatnak.

Az a meggyőződés, hogy katonai gyakorlat, fegyverforgatás nem az iskolába való, amelynek egészen más, szorosan megállapított oktató és nevelő feladata van, s bizonyára nem lehet célja, hogy a militarizmusnak tegyen szolgálatot, annak a szellemnek, annak az intézménynek, amely lehet szükséges rossz, de nem lehet kívánatos s amely tagadhatatlanul egyik legnagyobb akadály a nemzetek békés haladásának, a népek boldogságának. Ha másért nem, már azért is ellene kellene szólnunk, mert elvonja, kiszívja a nemzettest minden életnedvét s lehetetlenné teszi, hogy mindazokra a kulturális szükségletekre és szociális alkotásokra is maradjon a nemzeteknek anyagi ereje, amelyek egy boldogabb társadalom létrejöttének feltételei»

Nem kell éppen jámbor filisztereknek lennünk, hogy kétségtelessen tartssuk, hogy a jövő fejlődés iránya, ha ezer akadályon át is és csak nagy idők multán, a békés élet és jólét társadalma s nem a még mindig ellenségeskedő és háborúskodó népek felé vezet.

De mindezekről eltekintve, az emberi lélek, a gyermeklélek ismerete is tiltakozik az ellen, hogy katonai gyakorlatoknak, a fegyverforgatásnak az iskolák növendékei közt való meghonosításával, a fejlődő gyermek-élekekben oly szunnyadó érzések csiráit fejlesszük nagyra, amelyek egy ősi, egy primitívebb állapotra ütnek vissza s amelyeknek feltámadását kultúrember nem óhajthatja.

Feltétlenül hiszem és vallom, hogy az a művelet, a tény, hogy a gyermek kezébe, akár játék gyanánt is, fegyvert adunk, benne oly érzéseket kelt életre s növeszt nagyra, amelyek enélkül talán élete végéig ott szunnyad-

tak volna s némi tekintetben lelki eldurvuláshoz vezet s alkalomadtán kegyetlenségéggé fajulhat.

De a kérdés más szempontból is tekinthető.

Minden gondolkodó embernek, aki egy jobb jövőről álmodozik s egy boldogabb társadalom eljövételében hisz, hinni kell abban is, hogy egykor, bár sok az akadálya, részben az ember Őstermészetéből eredő, béke fog uralkodni az emberek körében is, ismeretlen lesz a háború, a fegyverkezés, az öldöklés s a jövő meg fogja hazudtolni a múltat, amelyben tengernyi embervér és könny jelzi a háborúk sötét útját.

Sajnos, ettől még nagyon messze vagyunk, még e század is, amelyben most élünk, vérkeresztségben fogant, véres harccal kezdte életét.

Amidőn a mélylelkű német festő, Stuck, szinte látnoki képzeletével a légűrön át száguldó szárnyas rém alakjában érzékítette meg vásznán a háborúk rémét, amely égő, lobogó fáklyával repül el országok felett, pusztító útjában szerteontva gyűjtogató tűzszikráit, igaz képét festé az ádáz vadságnak, amely az embert lelkében a pusztítás vágyával állítja embertársával szembe, önzésből, nagyra-vágyásból.

A legjobbak törekvése hiábavaló, az emberek és nemzetek közt levő válaszfalakat lerombolni még nem sikerült. Még ma is, amidőn Suttner Berta könyvében rég kiadta a jelszót: „Die Waffen nieder!” (Le a fegyverekkel!), Bl o c h orosz államtanácsos vaskos kötetek megdönthetetlen adataival mutatta ki a folyton tökéletesedő öldöklő fegyverek mellett – bár a repülőgépet, amelyről robbanó bombák vethetők le, még nem ismerte – a hadviselés képtelenségét s Andrejev minden művelt nemzet olvasóinak megírta a „Vörös k a c a j” háborzonogató tiltakozását a háború ellen, újabb évfordulón a hágai békekongresszusnak, a nemzetek csak tovább fegyverkeznek, még mindig öntik az új ágyúkat, építik a páncélos hadihajószörnyetegeket, sőt a koldusszegény magyar állam is, amelynek nem telik iskolákra, milliőkat áldoz néhány Dreadnaughtra. A nemzeteket még mindig lenyűgözi a militarizmus, ez a telhetetlen moloch, amely elsorvasztja a nemzetek életetekét, lehetetlenné teszi, hogy áldozatot hozzanak a népjólétnek s a kultúrának.

Ezért vagyunk ellene annak, még ha egyébként okadatolható volna is, hogy a katonai szellemet még az iskolákban is életre keltsék.

Ugyanakkor, amidőn a vizek hátán milliőkat felémesztő emeletes hadihajók pompáznak, az embereknek százezrei nyirkos, romlottlevegőjű odúban laknak, arról is hírt veszünk, hogy egy hazai község lakossága földbeásott gödrökben tengeti életét, amidőn csillogó ércből ágyúkat öntenek, százezreknek nincs meg a néhány fillérjök, amelyért éhségök csillapítására kenyeret vehessenek. Százezreket oktatnak, őket évek sorára hasznos tevékenységöktől elvonva, meddő időpazarlással a fegyverekkel való bánásmódra és élesztik bennök az öldöklés vágyát, amidőn milliónyi analfabéta él lelki sötétségben.

Lehet-e, ezeket tudva, jó szemmel nézni az iskolákban meghonosított – szinte azt mondhatnám – becsempészett katonásdit?

A militarizmus szelleme uralkodik országokon, nemzeteken, fenntartói hatalmi érdekből a társadalmak ural-

kodó osztályai. Még a krisztusi emberszeretetet hirdető papság is támogatja, éleszti. Vérlázító ellenmondás van abban, amidőn a „szeresd felebarátodat” igéjét keneteljesen hirdető megáldják a hadba indulók lobogóját s Isten segítségét kéri a dicsőséges vérontáshoz.

Amidőn a gondolkodóknak kis csoportja minden országban e szellem gyöngítésén fáradozik, ugyanakkor, egy idő óta, mindgyakrabban előtérbe lépnek egy avult felfogásnak hívei s azon vannak, ha nem is valamennyien tudatosan és tervszerűen, hogy a militarizmus szelleme és intézménye még mélyebbre verje gyökereit, hogy azt – mint e sorok elején elmondtuk – az ifjúság, a tanuló ifjúság s még csak a betűvetést tanuló gyermekek leikébe is beleplántálják s minszélesebb körben meghonosítsák az iskolákban is a katonai szellemet, amidőn nevelési rendszerükben a testgyakorlás örve alatt tért juttatnak a katonai gyakorlatoknak s a fegyverforgatásnak.

Mindenben utánozva a hivatásos katonák életét, menet- s fegyvergyakorlatait, iskolai zászlóaljakat szerveznek, a gyermekek kezébe labdaverő helyett fából faragott vagy régi, kiselejtezett valódi lőfegyvereket adnak, hadállásokba szoktatják őket, szembeállítva a támadó ellenséget a védekező féllel. Újabban még avval a tervvel is előálltak, hogy az ifjúságot a céllövészetben is kiképezzék s a gondolkodók által rég károsnak tartott érzéseket s gondolkodást beleoltják a látszólag ártatlan katonásdi közben az ifjúság fogékony lelkébe, hogy azok ott gyökeret verve, fenntartói legyenek későbbi időkre is annak a felfogásnak és érzésnek, amely az embert szembehelyezi az emberrel, az emberek és nemzetek közötti válaszfalakat még magasabbra emeli, népet más nép ellen tüzel.

Véletlen-e, hogy e szellemet éppen most akarják nálunk az ifjúság lelkébe plántálni, avagy tudatosan, szándékosan teszik, eldöntetlenül hagyom. Gondolkodni mindenestre érdemes felette.

De bármint van is, bizonyos, hogy a haladás minden hívének állást kell foglalnia az ellen, hogy az ifjúság lelkébe beférközzék az eszmekor, amely a katonai gyakorlatokhoz, fegyverforgatáshoz, céllövészethez fűződik s erőt vegyen rajtuk az érzés, amely ezek nyomán az emberek lelkében életre kél.

S ha mindezek után bárki is avval érvelne, hogy amit e sorokban kárhoztatunk, hasznos, az nem egyéb, mint a test edzése, a testi erő kultusza, sport, téves úton volna.

Mi is egész horderejében méltányoljuk a testedzés és sportüzés előnyeit, a megfelelő testgyakorlat hasznát, de feleslegesnek s az említett okokból károsnak tartjuk, hogy a testgyakorlatok egyéb módjai helyett katonai gyakorlatokat végeztetnek.

Miért nem honosítják meg ezek helyett a sportnak azt a sok nemét, amely más nemzeteknél dívik, miért nem élnek avval, ami a sajátunk, hisz' se szeri, se száma a régi, magyar testedző és lélekderítő játékoknak, amelyek már-már feledésbe merültek. Szakemberek igazolhatnák, hogy az eredeti, érdekes, csak magyar földön dívott játékoknak mily sok neme található régi leírásokban, amelyet újra felkarolni érdemes volna. Miért mellőzik mindezeket, ha nem az a céljuk, – be nem vallott vagy öntudatlan

céljok – hogy a haladás s az emberek öntudatra ébredése miatt mindjobban tünező katonai szellemet ébrentartsák, új életre keltsék?

Mi nem tarthatunk velők, mi azt szeretnők, hogy az ifjúság lelkébe már korán belevinnék az öldöklő fegyverektől való irtózatot, az emberölés borzalmasságának tudatát, azt a meggyőződést, hogy ember az embernek természetzerűleg ellensége nem lehet. A nevelés minden eszközével erre kell törekedni. Ezt kívánja az iskolák legfőbb hatósága, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium is, amidőn hivatalosan elrendeli, hogy az ország iskoláiban évente egy napot ily emberséges eszméknek szenteljenek, hogy megtartsák a békenapot.

Békenap és iskolai katonásdi, „egzercírozás”, céllovészet egymással nem férnek össze, egymást kizárják.

Avagy a szép iskolai „b é k e n a p” is csak fari-zeuskodás?

---